

СПЕЦІАЛЬНА ТЕМА

Ті, що йдуть по воді...

Сергій МАРЧЕНКО

Відколи Михайло Іллєнко подався із друзями у подорож – світ став ближчим. Босфор, Дарданелли, Егейське море, Афіни – ці відомі на мапі місця набули для нас, його колег, приятелів та рідних незнані раніше конкретики. Тепер майже щодня один у одного запитуємо: які новини, чи є зв'язок, де зараз яхта?

Другий дзвінок – ще перед Новим роком – застав мене прямісінько на мосту Патона у маршрутці. Михайло розповів про сильний шторм уночі перед Босфором, куди заходили без вітрил, по GPS-навігатору, і низка прибережних вогнів з'являлася лише на мить – «Купаву» то вивисувало метрів на п'ять, то хвилю кидало вниз – і берег зникав. А потім, як зайшли у бухту острова Скирос, попадали втомлені важким переходом, а грецькі кози із дзвіноч-

ками на шії стрибали по горах і заважали відпочинку...

Ці зворушливі перипетії подорожі на тлі засніженого Дніпра та лаврських схилів здавалися новітнім продовженням Гомерової «Одіссеї», і похід аргонавтів за золотим руном уже не здавався таким далеким і міфічним. Я щось перепитував, напівсонні пасажири маршрутки, розбуджені несподіваними деталями розмови, почали прислухатися.

А найперший дзвінок чули майже всі колеги кафедри кінорежисури та кінодраматургії Інституту екранних мистецтв Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені Івана Карпенка-Карого: «Пройшли митницю, починаємо віддалятися від Очакова. Поки існує зв'язок, телефонуємо рідним та друзям...» Михайло перед подорожжю жартував: «Тепер у вас буде привід щоразу піднімати келих за тих, хто у морі».

Який там аеропорт, який Бориспіль: у Києві отак просто можна зійти на палубу дев'ятиметрового вітрильника, і че-

рез певний час – ти вже біля Парфенону. В Афінах Михайло зустрівся зі своїм вігівським однокурсником Фотосом Ламбриносом, користуючися його інтернетом, відправив перші знімки й листа.

«Спочатку вітер був помірним, та ближче до ночі розгулявся шторм і почався дощ. Ніч, день, а потім ще одну ніч пориви вітру сягали 36 вузлів. Знімати було неможливо – у такі моменти виручав невеличкий цифровий фотоапарат, який під час дощу можна було сховати під куртку. Вранці, після контакту з морською водою, довелося реанімувати апаратуру зв'язку й лагодити кріплення на щоглі. На виході з Дарданелл погода знову погіршилася – прямуємо на протоку Доро. Перший удар грози був коротким і лишив на півнеба розкішну райдугу, друга атака тривала півтори доби, і знову було не до зйомок – нічний дрейф. Лише остання ранкова хвиля на згадку – і ми вже у Греції. Знову ремонт, і знову просушування речей у бухті острова Скирос. Перед протокою Доро – Егейське море втомилось. Не часто можна вийти на палубу з камерою...»

Нещодавно редакція отримала подорожні нотатки Михайла, які й пропонуємо нашим читачам.

Останні новини про подорож можна знайти на сайті Київського яхт-клубу: <http://www.yachtclub.kiev.ua/>

«Культура...» – генеральний інформаційний спонсор навколосвітньої вітрильної експедиції «Купави»

Фотознімки команди «Купави»

КРУГОСВІТНЯ ПОДОРОЖ

«Купава»: Нотатки з орбіти

Михайло ІЛЛЕНКО

Ніколи не бував у космосі, але наша подорож на «Купаві» нагадує репортажі з космічних орбіт. Надто вночі, коли немає місяця і зірок, є лише шторм у чорній торбині Всесвіту. Вихід у цей простір дозволяється лише на страховочному фалі – як у космонавтів

Берегова команда:

Ігор Мартиненко,
Олег Панчук,
Віктор Копайгородський,
Віктор Нечитайло,
Пилип Ілленко,
Сергій Марченко,
редакція газети
«Культура і життя»

Берегова підтримка:

Родина Дмитренків,
Віктор Феденко,
Володимир Оборін,
Анатолій Сериков

Зв'язок:

Даніл UT5 UBX,
Анатолій UY5 HF,
Олексій US0 GA

А поки сидиш усередині, залишається вірити автопілоту, який почав працювати на борту після Афін. Його спроектував і встановив на кормі Юрій Бондар. Поки не було автопілота, не було і цих нотаток – не до них. Вахти розподілялися так, що й просушитися і відпочити не дуже вдавалося.

До Сицилії взагалі було не до нотаток – хоч з автопілотом, хоч без. Надто свіжа, часом штормова, або просто капризна була погода: то брали рифи, то віддавали (зменшували або збільшували пло-

щу грота – основного вітрила), то майнали стаксель, то піднімали його, то крутили повороти, то мотлялися без вітру серед хаосу безпритульних хвиль...

...Час од часу повертаюся до запитань: для чого це мені? Для чого це кожному з нас? Існує кілька версій.

Перша: кожен іде за своїм золотим рунном.

Капітан Юрій Бондар будував «Купаву» аби вона, врешті-решт, зустрілася з океаном. Для чого ще будувати яхту? Занадто багато мрій, зусиль, грошей, сподівань, know how вкладено в яхту, щоби її маршрути залишалися у межах бодай, двох-трьох дніпровських водосховищ, які б рідні вони не були...

Валерій Деймонтович. Для нього «Купава» – дитина, яку не відпускають на вулицю без нагляду. Броніславович – найстарший у команді і це також треба враховувати: коли ще «Купава» вийде з двору у провулок? А з провулку на вулицю? А з вулиці поверне на шлях, який ріже простір від обрію до обрію... Без нього? Після десятків років роботи від початку будівництва – саме на цю мрію, подію, ідею?

Для Андрія Зубенка – мета. Нова мета. Позаяк попередні, вже подолані вершини, здається, підказують: ця, нова – крутіша, вища, недосяжніша. Хоч і наймолодший, але побачив чимало і не захотів зупинятися на тому, що вже випробував.

Власне, все це мої припущення, бо коли я спитав у хлопців прямо, Броніславович попросив відтермінувати свою відповідь, Юрій Бондар сказав: «Хочу побачити світ». Андрій висловився конкретніше,

КРУГОСВІТНЯ ПОДОРОЖ

кинувши на обрій за плечима, де залишилася Україна: «Треба, щоб відбувалось бодай щось позитивне».

А я хочу зафілювати один кадр. З нього має починатися фільм «Тойхтопрйшовкрізьвогонь». Треба було б знімати цей кадр на Алясці, але грошей немає, щоби завершити зйомки навіть під Києвом. Уже дев'ять місяців немає. Фільм зупинився, хоча відзнято вже дві третини.

Наступна версія: науковий експеримент. На борту змонтовано апаратуру, яка повинна зафіксувати, здається, якісь магнітні поля. Ще є пілосос, яким Броніславович збирає проби повітря. Слухаю його пісню і згадую домашні клопоти.

Екзотична версія: веземо в Антарктиду 100 фільмів із колекції фестивалю «Відкрита ніч» для організації першого антарктичного кінофестивалю. Щоправда, в той час, коли ми плануємо пришвартуватися до причалу Української антарктичної станції імені академіка Вернадського, там буде суцільний полярний день. Плануємо показувати кіно на «плазмі» в кают-компанії станції. Схожість із фестивальним майданчиком на Андріївському узвозі посилюється тим, що кают-компанія станції, кажуть, переобладнана під бар. Перед стартом я зв'язався з посольством України в Аргентині. Пообіцяли підтримку в організації перегляду із запрошенням представників діаспори.

Ще веземо бібліотеку «Першої літературної допомоги», яку передали нам брати Капранови, журнали «Пам'ятки України», оновлені числа «Культури...»

І все ж таки, я хотів би ще один кадр зафілювати, де Антарктида має виконати роль Аляски.

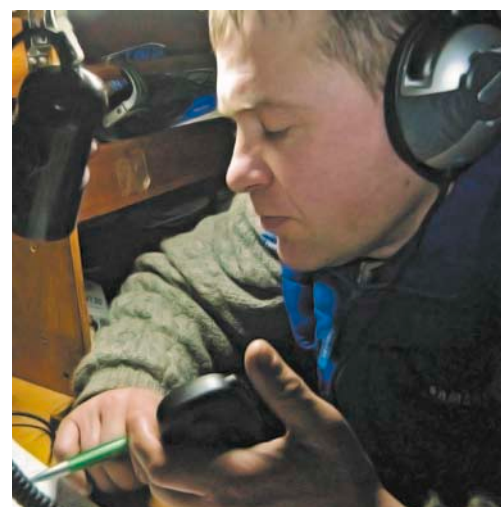
Повертаюсь до запитання: нащо?

На прес-конференції з посмішкою прозвучало гасло експедиції: «Українці всіх країн, єдняйтеся!»

Усіх поки що не об'єднали. Почали з п'яťох: Ігор і Тетяна в Афінах, Інесса, Надія та Оля на острові Кефалонья.

На причалі в Афінах нас зустріли двоє незнайомих. Нас (команду «Купави») передали їм по телефону. Знайомилися після швартовки: подружжя – Ігор Бордун, Тетяна Московченко. В Афінах працюють у чартерному бізнесі – забезпечують яхтами, супроводжують морські сафари, організовують змагання. Ми не просили ні першого, ні другого, ні третього. Нам потрібний був душ і трошки зігрітися після негоди першого етапу.

Одержали від незнайомих набагато більше, ніж сподівалися. Ігор і Тетяна також знайшли на борту «Купави» своє – Ігор з апетитом, наче зголоднів, накинувся на українську мову, яка залишилася для нього рідною – чернівецького фасону. Дуже вчасно (вправно грецькою) він допоміг розібратися з адміністрацією Агії Марини. Його грецька сильно полегшила фінансовий тягар нашої швартовки і перебування в Афінах. Тетяна з самого

Торік, 10 листопада журналісти нашого видання провели у далекі мандри просторами Світового океану відомого кінорежисера Миколу Ілленка. З часу, що минув, яхта «Купава» пододала Чорне море, Босфор, Дарданелли, заходила в порти Афін, Сицилії. Тобі, шановний читачу, напевно, приємно, що впродовж усього плавання ти поруч із відважними українськими мореплавцями. Адже команда «Купави» за найменшої нагоди, коли швартувалася до берега, виходила на зв'язок через інтернет, щоби повідомити нашої редакції про свої враження та передати світлини

КРУГОСВІТНЯ ПОДОРОЖ

вати на місці, підставляючи вітру то лівий борт (галс), то правий. На правому галсі Кефалонья буде залишатися за кормою, на лівому – виростати з хвиль і піни морської, красива, наче Афродіта. Команда буде мокра і ненагодована, а «Купава» так і не просунеться вперед. Довелося чекати зміни, бодай не сили, а хоча б напрямку вітру.

Віктор за цей час устиг показати нам рештки муру, який археологи схильні приписувати подвір'ю Одиссея. Існує теорія, що Ітака і Кефалонья колись були одним островом, але пізніше розкололися. Ітаку, яку видно з Кефалоньї, приписують Одиссею, хоча подвір'я його було саме там, де тепер мешкають Віктор і Теодосія.

У новорічну ніч на Кефалоньї ми вдру-ге подивилися кілька фільмів із колекції «Відкритої ночі». Перший сеанс був у бухті міста Коринф, де заночували, бо шторм закоркував наш вихід у напрямку Сицилії. За бортом «Купави» – пориви штормового вітру, а в кают-компанії – анімаційні фільми, зроблені нашими студентами і випускниками: «Йшов трамвай № 9» Степана Ковалю, «Пога-на прикмета» Оксани Черненко, «Засип-ле сніг дороги» Євгена Сивоконя, моя «Одноразова вічність»... Ще перегляд – уже біля Сицилії, під боком у Етні. І зно-ву – за заявками команди. Із запропо-нованого вибрали документальний фільм «Княжа регата», в якій троє з нас брали участь у Києві.

початку почала радити, дбати, оберігати, пригощати, підказувати... Напекла влас-норуч в дорогу хліба.

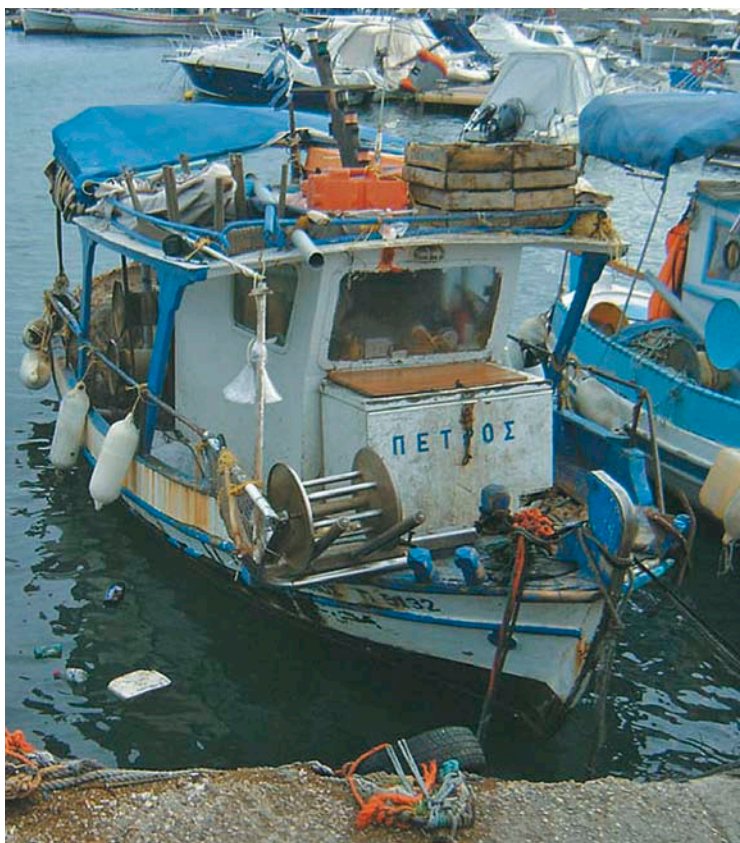
І проводжали нас на пірсі двоє – Ігор і Таня.

Я два дні провів із однокурсником Фо-тосом Ламбриносом. Він давно вже не студент Московського ВДІКу, а відомий грецький режисер-документаліст. Показав мені свої останні фільми з особистим перекладом, із зупинками і коментаря-ми. Перегляд розтягнувся втричі. Я пока-зав Фотосу свій – незавершений «Тойхто-пройшовкрізьвогонь», також із пояснен-нями. Окремою темою були роз'яснення Фотоса про те, як Греція вийшла на рівень кіновиробництва 25 фільмів на рік, і мої Фотосу – як Україна примудрилася остан-нім часом упасти до одного-двох фільмів, звільнивши місце для російської та аме-риканської продукції.

Для того, хто не знайомий з вітрила-ми, коротке пояснення про наші паузи в подорожі. Бувають напрямки вітру, не-хай сильного, як у Чорному морі, але по-путного. Доводиться терпіти, але можна швидко просуватися генеральним кур-сом уперед. Щодо жорсткого вітру або шторму в лоб, який атакував нас у бухті Кефалонья протягом трьох днів, то змага-тися з ним також можна, але яхта, при-бравши вітрила до мінімуму, буде танцю-

КРУГОСВІТНЯ ПОДОРОЖ

... У Чорному морі було перше випробування – вітер до 37 балів. Один вузол = одна морська миля (1,852 км). Перемножите 1,852 на 37 і буде швидкість вітру в кілометрах. Шторм був попутний. Він почався ближче до вечора, а згодом нам довелося прибрати всі вітрила. Вітрила нести було небезпечно для щогли і такелажу. Моряки кажуть: «Зайві вітрила вітер прибирає сам, інколи разом зі щоглою». Шторм і без вітрил гнав «Купаву» зі швидкістю 5–7 вузлів, а бувало й до 10 – це коли яхта з'їжджала з хвилі. Вони ставали дедалі довшими і вищими.

Я щойно заснув після вахти, коли раптом прокинувся від сильного удару хвилі в борт. У темряві світився, здається, дисплей, який допомагав нам контролювати курс, і в його світлі я побачив кухонний посуд, який перелігав з лівого борту на правий. Мене також кинуло на правий борт і притисло кейсами з апаратурою. З люка впала завіса води.

Пам'ятаю, що образився – настільки це було неделікатно. Миттєво виникло питання: а на кого, власне, ображатися? Потім наступне: якщо всередині мене перекинуло з койки на борт, змішало з посудом, цибулею, картоплею, штормовим одягом, морською водою, ліхтарями, взуттям... то що там – в кокпіті? Звідти пролунали голоси. Слава богу, перегуквалися двоє.

Згодом виявилося – яхту кинуло щоглою на воду. Юрія Бондаря зупинив румпель, а Броніславовича вихлюпнуло з кокпіту. Спіймали його леєри – сталеві триси огороження борту. Броніславович – достатньо велика здобич для леєрів,

КРУГОСВІТНЯ ПОДОРОЖ

а його окуляри, наша каністра з соляркою та ще кілька предметів були надто дрібними. Ми їх більше не бачили. Вахту в кокпіті врятувала страховка. Як і належить, вона була прикута до яхти фалами з міцними карабінами.

Але найцікавіше було попереду.

Вже приблизно 150 миль ми продовжували рухатися без вітрил. Вітер не збирався зменшувати свій тиск, навпаки. Без вітрил у яхти залишається дуже мало свободи для маневру. Лівіше і правіше від напрямку вітру, який давив із корми, яхта могла відхилитися на невеликий кут – шторм диктує свої умови.

У цьому куті в темряві другої штормової ночі повинна була з'явитися більярдна луза Босфору. В цій більярдній грі ми були кулею, яка повільно рухалася в темряву.

GPS показував нам лузу саме там, де ми на неї сподівалися, але працював із перервами. Крізь дощову завісу було видно намисто берегових вогників, але лише тоді, коли «Купава» на кілька секунд злітала на гребінь хвилі. В широких і глибоких долинах між хвилями не було видно нічого.

Босфор випірнув із світанку, засипаний холодним дощем. Уночі, після чергового

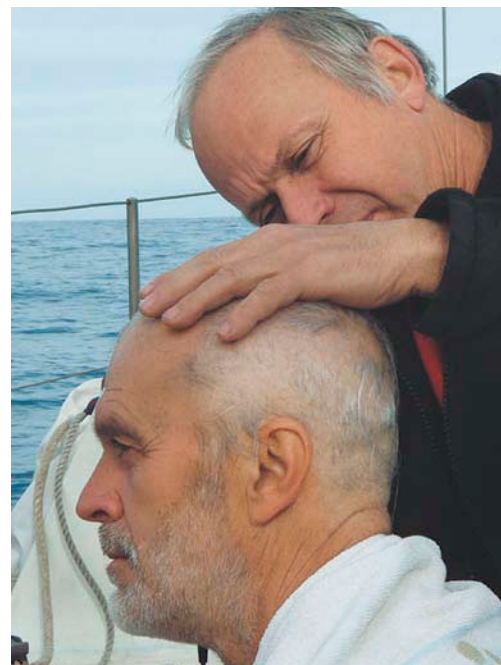
шторму в Егейському морі, яке тепер я з повагою називаю ЕгеГейським, ми підійшли до грецького острова Скірос і, здається, нічого солодшого я в житті не чув: ботало! Карпати! Десь поруч у темряві – пагорби Верховини з коровами, яким вішають дзвіночки, аби не загубилися.

Зранку побачив – тут ботала вішають козам, що дряпаються скелями і ночують на кручах.

А зараз із лівого борту на відстані трьох миль – Сицилія, і запах диму зачепив і потягнув за собою цілу низку спогадів.

І кіно на борту сприймається не так, як удома. Показував на палубі фільми з колекції «Відкритої ночі», показував і своє – «Сапові всмятку», «Фучжоу» і... сам дивився наче вперше. Василіск Африканович Блістанов (Борис Андреев) не змагався тут із телевізійною рекламою, футболу, собакою, якого треба вигуляти, пляшкою пива з холодильника, мобільною в руці, з черговим «Ток-шоу», а жив на рівних із монументом Етні, з простором відкритого моря, з червоною половиною неба, решта якого вже була всіяна зорями.

Доля великого артиста виростала пропорційно декораціям, які його оточували. А кожний кадр божевільної подоро-

КРУГОСВІТНЯ ПОДОРОЖ

жі героя «Фучжоу» Ореста підкріплював-ся милями, штормами, штилями і зустрічами, що вже лишилися позаду.

Кожний фільм, кожний кадр із колекції «Відкритої ночі» відлунював чимось рідним, своїм, далеким, бажаним.

...У перший день старого Нового року надійшла звістка з Києва в жанрі старих нових новин. Мобількою зв'язався з Олександром Криштоловичем (оператором фільму «Тойхтопройшовкрізьвогонь»), і почув від нього, що фільм за подібним сценарієм чи то знімають, чи вже зняли естонці. Попросив його перевірити інформацію, яку він отримав від одного київського продюсера. Та новина не дає спокою. Невже, поки міністерство розмірковує, чи потрібний нам український герой, естонці зробили свого – естонського?..

І знову повертаюся до запитання: для чого це мені, ця подорож?

Хлопці, здається, трохи лукавили, коли висували свої версії. Можливо, для них море – це певна залежність? Юрій Бондар під вітрилами перетинав Атлантику, неодноразово бував у Середземному. Валерій Деймонтович ще два дні тому водив мене по Палермо, яке не забув із минулого відвідування. Андрій Зубенко ще у військово-морському училищі обійшов півкулі. Здається, на запах із зав'язаними очима відрізняв би одне море від іншого. Стверджує: Чорне пахне яблуневими садами, а південні моря ще з-за обрію – вологим запахом джунглів...

Я також інфікований, але поки що Дніпром. Мої вітрила пов'язані із ним, з його запахами. Саме на Дніпрі мій брат Юра вперше посадив мене у кокпіт своєї яхти за розміром трошки більшої, ніж ночви. Згодом уже я посадив у кокпіт своєї яхти його сина Пилипа і свою дочку Іванку. І знову – Дніпро. Вдень – аромат лози, очерету, а вночі – дим, череда корів, риба...

У мене поки що немає морської залежності. Мій морський досвід набагато менший, ніж у хлопців: трикутник Чорним морем та Адріатика з братами Капрановими. Разом близько 1000 миль. Тепер додалося ще 1300 у зимовому Середземному. Тут також буває зима. Ми втекли від неї з Херсона, але тут часом майже очаківські холоди.

Справжня морська залежність, кажуть, починає точити організм уже на березі. Після того, як організм клянеться, що не захоче більше мокнути, наче дитяча іграшка в пральній машині, не захоче їсти перловку, не захоче прокидатися серед ночі від удару хвилі в бік...

На землі всі ці незручності набувають спокусливого змісту. І тоді треба шукати офіційну версію наступної подорожі. Можливо, помиляюсь. Запитайте у хлопців.

А мені треба зняти один кадр – перший кадр фільму «Тойхтопройшовкрізьвогонь».

Чому я знову про це?

КРУГОСВІТНЯ ПОДОРОЖ

Просто я побачив, як дивилася команда «Купави» наші невідомі українські фільми з колекції «Відкритої ночі» посеред моря. Тепер, якщо не шторм, звучить запитання: «Кіно сьогодні буде?»

Виявляється, воно потрібне.

А в Києві кілька разів чув іронічне: «Пінгвінам будете показувати?»

Колекцію «Відкритої ночі» я принагідно і привселюдно вручив свого часу трьом міністрам культури, двом віцепрем'єр-міністрам і Президенту України. Поки що не зацікавили ці автори нікого з високих осіб – хто ці невідомі і що це за кіно?

Кадр, який я хотів би зняти, – ще далеко за обрієм, а поки знімаю інші для документального фільму про нашу подорож. Назви ще немає, та й сценарію також. Життя часом підкидає несподівані сюжети, а заплановані відхиляє.

Знімати на борту непросто, а в шторм майже неможливо – не вистачає кінцівок аби держати камеру і триматися.

Апаратури я набрав багато, але в екстремальних умовах працювали наразі лише цифрові кишенькові фотокамери. Дві з них підводні. А на борту ще цілий комплект апаратури. Поприносили друзі – Сергій Марченко, Тарас Ткаченко, Сашко Криштолович, Микола Єрмоменко. Ще одну цифрову камеру подарував «Купаві» Олег Панчук, який готується на заміну екіпажу разом із Віктором Копайгородським.

Я купив для апаратури три металеві кейси, які бережу в найсухішому місці яхти. Потрошку проглядає технологія – що

чим знімати. Потрошку ліпиться і структура матеріалу.

Потрошку й команда звикає до фото-або відеозйомки. На початку всі тікали з кадру, делікатно звільняючи місце для пейзажу. Не «Купава», а Flaing Dadchman.

...Так чи інакше, але «Купава» рухається в напрямку Гібралтару. На жаль, із запізненням. Ще за місяць до старту працювали ночами, але 28 серпня не вийшли.

Стартували, коли стало очевидно: закрити шлюзи і вся підготовка буде марною. Хлопці вийшли втрюх, а я ще залишився в Києві збирати апаратуру. Останній шлюз закритися за «Купавою» так, що трохи не відкусив рукав у непромоканця, який сохнув на кормовому релінгу.

Залишивши судно в Ново-Каховській «Максим-Марині», команда повернулася до Києва за деталями для яхти, які ще доробляли в Києві друзі. (Окрема подяка Миколі Мітіну, Андрію Феоктистову і Олегу Панчуку за ручки для лебідок, без яких ми залишилися після першого шторму. Нам передали їх в Катанью на Сицилії.)

Із Каховки ми перейшли до Херсона, а там уже нас наздогнали справжні холоди. Тут, у Середземному, вони мають свій вигляд, але теж – не літо. Яхт немає. Нічого дивного – то шторм і холод, то штиль із дощем.

...Сьогодні – день виборів президента України. В яку країну доведеться вертатися?

Невже й надалі знімати кіно для пінгвінів?

«Культура...» – генеральний інформаційний спонсор навколосвітньої вітрильної експедиції «Купави»

Фотознімки команди «Купави»

